

Nr 540.

Av herr **Holmström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet, manskapsavlöningsreglementet och folkskolans avlöningsreglemente, m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 218 med förslag till vissa ändringar i bland annat manskapsavlöningsreglementet och med hänvisning till vad i bilagda P.M. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 anförts angående ordnande av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret hemställs,

att riksdagen måtte besluta fastställa följande ändring av 22 § 2 mom. andra stycket manskapsavlöningsreglementet: "Avskedspremie utgår, om och i den mån sådan förmån icke åtnjutits vid avgång från tidigare innehavd manskapsbeställning. Premiens belopp utgör 500 kronor för fem års anställning och ökas med 100 kronor för varje ytterligare helt anställningsår, dock att högsta premiebeloppet utgör 900 kronor",

samt följande ändring av "Övergångsbestämmelser" 1 mom.:

"Den, som vid utgången av juni 1945 innehar anställning å civilanställningsstat, skall, så länge han innehar sådan anställning, vara underkastad nu gällande bestämmelser om avlöning å civilanställningsstat och avskedspremie i stället för de nya bestämmelserna om avskedspremie och övergångsersättning."

Stockholm den 5 april 1945.

Nils Holmström.

P M

angående vissa civilanställningsspörsmål.

Genom proposition nr 154 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag angående ordnande av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. Propositionen bygger i allt väsentligt på ett av

särskilda inom försvarsdepartementet tillkallade sakkunniga framlagt betänkande i civilanställningsfrågan (SOU 1944:38).

Civilanställingssakkunniga ha utgått från att civilanställningsåtgärder i främsta rummet böra vidtagas för fast anställt manskap med längre tjänstetid, varvid motiveringen av allt att döma varit, att först vid längre anställningstid inom försvaret kunde svårigheterna att vinna utkomst på den civila arbetsmarknaden anses presumerade av den militära tjänsten och skyldighet föreligga för statsmakterna att underlätta dessa svårigheter. Kungl. Maj:t har i allt väsentligt anslutit sig till de sakkunnigas uppfattning härutinnan. Civilanställningsåtgärder i form av avskedspremie och övergångsersättning ha därför föreslagits skola tillkomma de avgående först efter en minsta anställningstid av sex år. Såsom i propositionen närmare redovisas, har sakkunnigförslaget i denna del mötts av kritik från skilda håll, därvid å ena sidan gjorts gällande, att dessa ekonomiska förmåner i syfte att uppmuntra de anställda till rekapitulation borde utgå först efter en anställningstid av sju år, medan å andra sidan också den uppfattningen kommit till uttryck, att förmånerna borde tillkomma de avgående med kortare anställningstid än sex år.

I och för sig synes en förlängning av den genomsnittliga anställningstiden bland det fast anställda manskapet vara önskvärd ur synpunkten att tillförsäkra försvaret tillgång på välutbildade och rutinerade instruktörer och yrkesmän i underbefälsbefattningar. Alltfort tjänar emellertid systemet med fast anställt manskap två syften, nämligen dels att tillgodose fredsorganisationens behov av underbefäl, dels att tillgodose krigsorganisationens behov av långtidsutbildad personal i vissa lägre befattningar. Åtminstone vid vissa delar av försvaret torde krigsorganisationens behov av långtidsutbildad personal alltfort behöva ägnas uppmärksamhet, vilket kan leda till att fast anställt manskap, oavsett ådagalagd lämplighet för fortsatt anställning, meddelas avsked i samband med utgången av löpande kontraktstid, innan den för civilanställningsförmånernas åtnjutande stipulerade tjänstetiden av sex år uppnåtts. Vid sådant förhållande skulle sålunda en strävan från den anställdes sida att uppnå den för civilanställningsförmånernas åtnjutande bestämda anställningstiden komma att motverkas av de militära myndigheterna. Härfor talar jämväl det förhållandet, att de fastställda staterna för det fast anställda manskapet synbarligen äro uppbyggda från vissa utgångspunkter i fråga om den genomsnittliga anställningstiden. Hålla icke dessa beräkningar, vilket med all säkerhet blir förhållandet, om den genomsnittliga anställningstiden avsevärt skulle öka, blir resultatet, att den normala befordringsgången till och med inom underbefälsbeställningarna rubbas med följd att personalen icke kan beredas skälig lön för utfört arbete.

Nu anförda synpunkter tala alltså för att avgående fast anställt manskap göres delaktigt av civilanställningsåtgärderna redan efter en kortare anställningstid än som i propositionen föreslagits, d. v. s. sex år. Med den fasta anställningen i övrigt förenade förmåner äro knappast av natur att kunna kompensera den tidsförlust i utbildningsavseende enligt civilt betraktelsesätt, som anställningen såsom manskap vid försvaret i flertalet fall medför. Ostridigt torde nämligen vara, att den tid, varunder den fasta anställningen såsom manskap innehas, är den för

inhämtande av grundläggande kunskaper och färdigheter i något yrke mest betydelsefulla och även i allmänhet av ynglingar, som icke söka sig till försvaret, utnyttjas för erhållande av dylika kunskaper och färdigheter. Den som vinner fast anställning såsom manskap vid försvaret, men efter 4 eller 5 års anställning återgår eller nödgas återgå till civilt sysselsättningsområde, har i regel under åren för militäransättningen icke kunnat erhålla någon på den civila arbetsmarknaden direkt gångbar yrkesutbildning och befinner sig alltså — allmänt taget — i ett sämre läge än de jämnåriga kamrater, vilka utan avbrott haft kontakt med civilt förvärvsarbete. Så länge vår försvarsorganisation alltså är på sådant sätt uppbyggd, att en relativt stor kader av fast anställt manskap måste hållas men det fast anställda manskapet icke kan beredas fortsatt anställning vid försvaret och heller icke, vilket ligger i sakens natur, under tiden för den militära anställningen erhålla sådana på den civila arbetsmarknaden gångbara yrkeskunskaper och färdigheter, att konkurrenskraften på denna arbetsmarknad är likvärdig med den som eljest kunnat uppnås, synas skäl tala för att varje avgående fast anställt manskap erhåller verkligt effektiv hjälp till civilianställning. Såsom effektiv hjälp torde härvid kunna anses de åtgärder, som enligt propositionen böra vidtagas för avgående med en minsta anställningstid av sex år.

Avvägningen mellan de olika synpunkter, som i den här berörda frågan kommit och även vid ett genomförande av propositionens förslag torde komma till uttryck, är och förblir svår, så länge behov föreligger av en manskapskader med den struktur och omfattning, som beslutades vid 1942 års riksdag med däri sedermera vidtagna ändringar. Mot bakgrunden av vad här tidigare anförts torde emellertid den i propositionen företagna avvägningen knappast kunna betraktas som fullt tillfredsställande. Även om de avgående av praktiska och ekonomiska skäl icke torde kunna göras delaktiga av samtliga civilianställningsförmåner redan efter den första anställningstidens utgång, synes det emellertid böra tagas under övervägande, om icke förmånen av avskedspremie bör utgå efter kortare anställningstid än den i propositionen förutsatta. Såsom skäl härför — utöver de tidigare anförda — må framhållas, att avskedspremien skall tjäna det huvudsakliga syftet att täcka för den enskilde uppkommande kostnader i avseende på ekipering m. m., vilka äga nära samband med att det fast anställda manskapet åtnjuter lön enligt det s. k. blandlönesystemet. Under sådana förhållanden synes avskedspremien böra tillkomma avgående redan efter en anställningstid av fem år. Han har då innehaft förlängd anställning under i regel ett år, vilket synes vara tillräckligt för att han skall erhålla särskild hjälp vid ordnandet av övergången till civilt sysselsättningsområde; han torde vidare kunna förutsättas på grund av uppnådd levnadsålder och relativt lång frånvarotid från den civila arbetsmarknaden få särskilda besvärligheter att ordna sin civilianställningsfråga, och slutligen kan hans prestation mot staten vara värd en motprestation från statens sida. Skall den hjälp till ordnandet av övergången till civilt förvärvsområde, som avskedspremien är avsedd att lämna, bli av någon reell betydelse, torde emellertid avskedspremiebeloppet icke kunna sättas lägre än det i propositionen föreslagna, d. v. s. 500 kronor. En sänkning av tjänsteåldersvillkoret för åtnjutande av

denna rätt torde emellertid, om syftemålet med successivt förbättrade civilanställningsåtgärder skall kunna nås, böra medföra en höjning av avskedspremiebeloppen efter vissa års tjänst. I detta avseende torde 100-kronorsintervallerna böra bibehållas, i vilket fall alltså premiebeloppet vid en anställningstid av fem år skulle utgöra 500 kronor och vid en anställningstid av 9 år 900 kronor.

Jämväl i ett annat avseende synes propositionens förslag böra ändras. I propositionen har nämligen förutsatts, att vissa övergångsbestämmelser skola meddelas, enligt vilka civilanställningsförmånerna i form av avskedspremie och övergångsersättning skola kunna tillkomma allenast sådana avgående, vilka lämna den militära anställningen efter utgången av kontraktperiod, som börjar löpa efter den 30 juni 1945. Mot förslaget i denna del torde kunna resas två väsentliga invändningar.

För en effektivare lösning av civilanställningsfrågan uttalade sig redan 1942 års riksdag, och detta uttalande föranledde tillkallandet av de inledningsvis nämnda sakkunniga, på vilkas förslag den föreliggande propositionen i allt väsentligt uppbyggts. Vidare torde man kunna förvänta, att det europeiska kriget kommer att avslutas inom en relativt nära liggande framtid. Till följd härav torde arbetsmarknaden i vårt land med all sannolikhet komma att drägas med vissa omställningssvårigheter, vilka i sin mån återverka på det fast anställda manskapets möjligheter att efter slutad militärtjänst erhålla anställning på den civila arbetsmarknaden. Att under angivna förhållanden till tiden förskjuta de nu föreslagna civilanställningsåtgärderna så, att desamma komma i tillämpning tidigast hösten 1946, synes icke lämpligt. Så blir emellertid förhållandet, om Kungl. Maj:ts förslag i denna del genomföres och den vanligen förekommande rekapitulationstiden av ett år iakttages. Vid sådant förhållande kommer nämligen en del av de fast anställda vid marinen samt flygvapnet att hösten 1946 kunna bli delaktig av de nya civilanställningsförmånerna. Motsvarande personal vid armén får emellertid vänta till den 1 april 1947, innan de nya förmånerna kunna tillämpas på den. Då de föreslagna åtgärderna till civilanställningsfrågans lösning tvivelsutan måste anses mera ändamålsenliga än de hittills vidtagna, synes det innebära en allvarlig olägenhet att, på sätt i propositionen förutsatts, giva övergångsbestämmelserna sådan utformning, att det praktiska resultatet av ett bifall till propositionens förslag i nu närmast ifrågavarande del kan komma till synes först hösten 1946 och i vissa fall först våren 1947.

Av den föreliggande propositionen i nu berörda delar föranledda förslag till bestämmelser ha anmälts i Kungl. Maj:ts proposition nr 218 med förslag till vissa ändringar i bland annat manskapsavlöningsreglementet.